

УДК 372.2.015.31:[17.022.1+7:796.412(045)]

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-186-195>

СИСТЕМА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ: ВІД МОДЕЛЮВАННЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

М. С. Пивоваренко

ORCID 0000-0002-2046-5206

Нині все більше набувають актуальності проблеми виховання високоморального, висококультурного, фізично досконалого молодого покоління, спроможного до розбудови могутньої держави. Тому серед провідних завдань, що постають перед сучасною системою освіти варто виокремити пріоритети цілісного розвитку й гармонійного виховання особистості, зокрема її морально-естетичних якостей. Зауважимо, що основоположною ланкою освіти у процесі виховання означених якостей, є дошкільна. Тому окреслюється важливість цілеспрямованості виховання, починаючи з дошкільного дитинства. У статті визначено роль методу моделювання в галузі освіти. Означено коло передових наукових праць з досліджуваної проблеми. Розкрито ключові аспекти структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики. У процесі розгляду запропонованої структурно-функціональної моделі висвітлено складові кожного блоку та їх роль у досягненні передбачуваного результату. Також у статті окреслено шляхи впровадження структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики в освітній процес сучасного закладу дошкільної освіти, та вагоме значення результативності її впровадження. Серед способів реалізації представленої моделі визначено роботу з дітьми дошкільного віку й здобувачами педагогічних закладів вищої освіти. Перспективою подальших наукових досліджень визначено: розширення кола методів і засобів педагогічної діяльності задля підвищення морально-естетичної вихованості молодого покоління.

Ключові слова: моделювання, структурно-функціональна модель, морально-естетичне виховання, фізичне виховання, морально-естетичні якості, музично-ритмічна гімнастика, старший дошкільний вік.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблеми освіти й виховання молодого покоління були й залишаються актуальними на кожному етапі розвитку людського суспільства. Освічене, морально й культурно виховане суспільство – запорука успішного становлення могутньої конкурентоспроможної демократичної держави. Провідними завданнями сучасної системи освіти загалом і дошкільної зокрема є цілісний розвиток й гармонійне виховання особистості. Національна система дошкільної освіти підпорядковується ряду нормативних документів (Закон України «Про освіту», 2017; Закон України «Про дошкільну освіту», 2001; Закон України «Про культуру», 2010; Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», 2013; Концепція національно-патріотичного виховання, 2019; Базовим компонентом дошкільної освіти, 2020), якими визначено вагоме значення процесу виховання високоморальної, висококультурної й вольової особистості. У програмах розвитку, виховання й навчання дітей дошкільного віку висвітлено ключові виховні завдання, що охоплюють усі лінії виховання особистості, зокрема моральну, естетичну й фізичну. Методично правильно дібрані засоби реалізації означених завдань обумовлюють позитивний результат виховного процесу.

Нині нагальною постає проблема виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Адже старший дошкільний вік є завершальним для дошкільного дитинства, що передує входженню дитини до нової соціальної ролі. Це вимагає від дитини особистості, обізнаної у світі загальнолюдських цінностей, володіння певними поняттями про естетику оточуючого середовища, відповідного рівня сформованості розуміння морально-естетичних потреб і почуттів. Тому провідним завданням, що постає перед сучасними закладами дошкільної освіти, є впровадження у практику нових поєднань методів і засобів виховання.

Музично-ритмічна гімнастика є комплексним універсальним засобом виховання дітей старшого дошкільного віку, що передбачає вплив одразу на декілька сфер особистості, зокрема – моральну, естетичну й фізичну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблеми морально-естетичного виховання у єдності з фізичним розглянуто рядом науковців (О. Каплуновська (2014), Т. Круцевич (2015), Т. Вільховченко (2017), М. Роганова (2017), С. Лохвицька (2018), А. Чаговець (2019) та інші).

Науковці доводять, що гармонійність виховання досягається завдяки поєднанню духовної (внутрішньої краси) й фізичної (зовнішньої краси) складових. Внутрішня краса людини полягає у сформованості моральних цінностей, якостей і почуттів, естетичного сприймання, поглядів, потреб і смаку, що обумовлюють розвиток духовного начала особистості. Зовнішня краса обумовлюється прагненням до фізичної досконалості, тілесної самодостатності.

Широке коло засобів навчання й виховання, якими послуговується практика дошкільної освіти, забезпечують реалізацію завдань морального (ціннісного), естетичного (музичного) й фізичного (ритмічного) виховання. Але варто зауважити, що досягнення позитивного результату стає можливим лише за умов систематизованого комплексного застосування таких засобів.

Проблемі проектування й моделювання присвячено ряд наукових досліджень (О. Молчанюк (2005) – проектування засобів оптимізації навчальної діяльності, Л. Ноздріна, О. Полотай, В. Ящук (2010), Т. Фесенко (2012), Л. Довгань, І. Малик, Г. Мохонько (2017) – управління проєктами).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Припускаємо, що запорука успішної реалізації структурно-функціональної моделі в практиці закладу дошкільної освіти полягає у доцільності її впровадження та готовності фахівців до нових рішень, поставлених завдань. На підставі зазначеного вище, актуальності набуває процес моделювання системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної діяльності та її реалізація в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Мета статті полягає у визначенні ключових аспектів структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики й обґрунтуванні шляхів її реалізації в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Розглядаючи освітній процес закладу дошкільної освіти, маємо зазначити, що він складається з різних видів діяльності дитини, які мають певну мету й поставлені до вирішення завдання. Констатуємо, що будь-яка структурно-функціональна модель в освіті передбачає досягнення поставленої мети й реалізацію визначених завдань.

Тож, розглянемо структурно-функціональну модель системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики. Моделювання – це метод, що застосовується у ході планування проєктної діяльності, задля завчасного виявлення ризиків й припущення передбачуваного результату (Л. Ноздріна, О. Полотай, В. Яшук, 2010). Вважаємо доцільним представити структурно-функціональну модель системи виховання, що містить такі блоки, як-от: цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний й критеріально-результативний. Кожен із представлених блоків має свої складові.

Цільовий блок структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики висвітлює мету й завдання. Ці складові окресленої системи визначено відповідно до чинного нормативного забезпечення дошкільної освіти (Закон України «Про освіту», 2017; Закон України «Про дошкільну освіту», 2001; Закон України «Про культуру», 2010; Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», 2013; Концепція національно-патріотичного виховання, 2019; Базовим компонентом дошкільної освіти, 2020). Мета полягає у тому, щоб на основі поєднання моральної (ціннісної), естетичної (музичної) й фізичної (ритмічної) складових виховання дітей старшого дошкільного віку, реалізувати можливість підвищення рівня морально-естетичної вихованості, спираючись на виховання морально-естетичних якостей через рухову діяльність. Завдання такої системи визначено відповідно до поставленої мети.

Наступний блок – теоретико-методологічний – висвітлює методологічні підходи, закономірності й принципи виховання. Серед загальнометодологічних принципів у процесі моделювання системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики визначено такі, як-от: системний, інтегративний, культурологічний, особистісно-орієнтований. Такий комплекс методологічних підходів покликаний для об'єктивного вирішення визначеної мети й поставлених завдань. Система ґрунтується на ряді закономірностей і принципів виховання. Нами визначено такі закономірності виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики: взаємозалежність моральної (ціннісної), естетичної (музичної) й фізичної (ритмічної) складових у процесі виховання, навчання, освіти й розвитку; єдність морального (ціннісного), естетичного (музичного) й фізичного (ритмічного) виховання відповідно до суспільних потреб та умов життя;

виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку в доступних видах діяльності задля створення «ситуації успіху»; урахування особливостей вікової й індивідуальної траєкторії морального (ціннісного), естетичного (музичного) й фізичного (ритмічного) розвитку дитини; єдність педагогічної взаємодії різних соціальних інститутів в процесі виховання цілісної особистості дитини. Визначення таких закономірностей зумовлює потребу в формуванні системи принципів. У теоретико-методологічному блоці висвітлено такі принципи: природовідповідності, фасцинації, синкретичності, творчої спрямованості, інтегративності. Дотримання таких принципів передбачає організацію освітнього та виховного процесів у атмосфері зацікавленості, єдності, співтворчості, доступності, систематичності та комплексності.

Змістовно-технологічний блок запропонованої системи висвітлює функції (морально-гносеологічна, естетично-гносеологічна, емоційно-розвивальна, рухово-розвивальна, виховна, корекційна), єдність методів морального (ціннісного), естетичного (музичного) й фізичного (ритмічного) виховання дітей старшого дошкільного віку, засоби, форми роботи, етапи виховання (мотиваційний, організаційний, рефлексивний). Взаємозв'язок та комплексне застосування всіх складових означеного блоку має забезпечити досягнення поставленої мети.

Останнім блоком структурно-функціональної моделі є критеріально-результативний, що представлений такими складовими, як-от: компоненти, критерії, показники, рівні, передбачуваний результат.

Реалізація окресленої вище структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики передбачає розробку методичного й діагностичного інструментарію та впровадження його в практику закладів дошкільної освіти.

Розробка методичного інструментарію має бути орієнтованою на реалізацію усіх блоків запропонованої моделі. Це передбачає створення методичних розробок для роботи з дітьми старшого дошкільного віку й підготовки фахівців педагогічної галузі до впровадження такої системи в свою педагогічну діяльність. Зазначене вище обумовлює створення програми виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку й спецкурсу з підготовки фахівців дошкільної освіти.

Провідним призначенням програми виховання дітей старшого дошкільного віку є підвищення рівня вихованості морально-естетичних якостей у дітей, відповідно до визначених закономірностей і принципів, за допомогою застосування методів і засобів виховного впливу, шляхом їх реалізації у запропонованих формах роботи на основі музично-ритмічної

гімнастики. Означена програма, перш за все, покликана задля оптимізації освітнього процесу сучасних закладів дошкільної освіти, з наряду виховання високоморального, висококультурного й фізично досконалого молодого покоління.

Упровадження такої програми передбачає готовність фахівців дошкільної освіти до застосування нових підходів у процесі вирішення визначених завдань. Необхідність оптимізації процесу підготовки фахівців обумовлює створення комплексу навчально-методичного забезпечення в межах спецкурсу, що надасть можливість здобувачам вищої освіти одержати систематизовані, лаконічні й обґрунтовані знання, практичні вміння й навички та набути необхідних фахових компетентностей відповідно до досліджуваного наряду педагогічної діяльності. Спецкурс передбачає проведення лекційних, практичних і семінарських занять зі здобувачами вищої освіти, що спрямовані на реалізацію означених вище завдань.

У свою чергу, розробка діагностичного інструментарію забезпечує реалізацію критеріально-результативного блоку запропонованої структурно-функціональної моделі. Адже саме від методично правильного вибору діагностичних методик залежить оптимізація й результативність виховної системи в цілому.

Таким чином, можемо констатувати, що метод моделювання є досить важливим у проєктуванні освітньої діяльності, забезпечуючи цілеспрямованість, планомірність й результативність процесів навчання й виховання. Саме можливість спланувати діяльність за допомогою взаємозв'язків усіх її складових обумовлює передбачуваність її результату й уникнення непередбачуваних ризиків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Відтак, можна зазначити, що визначення ключових аспектів структурно-функціональної моделі системи виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики та обґрунтування шляхів її реалізації в освітньому процесі закладів дошкільної освіти забезпечує досягнення передбачуваного результату за допомогою застосування сукупності методів і засобів, шляхом мінімізації будь-яких ризиків. Тому перспективою подальших наукових досліджень вбачаємо розширення кола методів і засобів педагогічної діяльності задля підвищення морально-естетичної вихованості молодого покоління.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2020) / Наук. кер.: Т. О. Піроженко, 2020. 37 с.
2. Вільховченко Т. Сучасні естетичні технології виховання дітей дошкільного віку засобами ритміки. *Дидаскал*. 2017. № 17. С. 256–259. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8788> (дата звернення: 20.11.2019).
3. Каплуновська О. М. Вчуся жити. Духовно-моральне виховання дошкільнят. Старший дошкільний вік. Харків : Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.
4. Круцевич Т. Розвиток моральної складової особистості старших дошкільників у процесі організованої рухової активності. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2015_2_18 (дата звернення: 20.11.2019).
5. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
6. Молчанюк О. В. Проектування засобів оптимізації процесу навчання з природничих дисциплін у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 189 с.
7. Ноздріна Л. В., Яшук В. І., Полотай О. І. Управління проектами: підручник / За заг. ред. Л. В. Ноздріної. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
8. Роганова М. В. Виховання естетичного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку як основа їх духовності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 1. С. 184–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_1_22 (дата звернення: 09.05.2020).
9. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник / Т. Г. Фесенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 181 с.
10. Управління проектами: навч. посіб. / Уклад.: Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 420 с.
11. Чаговець А. І. Гармонійне виховання дітей 4-6 років культурно-освітньому просторі дошкільного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.07. Київ, 2019. 41 с.

References

1. Pirozhenko, T. O. (2020). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [The basic component of preschool education]*, 37 (ukr).
2. Vilkhovchenko, T. (2017). Suchasni estetychni tekhnologhii vykhovannya ditey doshkilnoho viku zasobamy rytmiky [Modern aesthetic technologies of education of preschool children by means of rhythemics]. *Dydaskal*, 17, 256–259. Retrived from <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8788> (date of appeal: 20.11.2019) (ukr).
3. Kaplunovska, O. M. (2014). *Vchusya zhyty. Dukhovno-moralne vykhovannya doshkilnyat. Starshyi doshkilnyi vik [I'm learning to live. Spiritual and moral education of preschool children. Senior preschool age]*. Kharkiv: Ranok (ukr).

4. Krucevych, T. (2015). Rozvytok moralnoii skladovoi osobystosti starshykh doshkilnykiv u protsesi orhanizovanoi rukhovoii aktyvnosti [Development of the moral component of the personality of senior preschoolers in the process of organized motor activity]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovyia*, 2, 93–97. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2015_2_18 (date of appeal: 20.11.2019) (ukr).
5. Lokhvytska, L. V. (2014). *Prohrama z moralnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku "Skarbnytsia morali"* [Program for moral education of preschool children "Treasury of morality"], 128. Ternopil: Mandrivets. (ukr).
6. Molchaniuk, O. V. 2005. Proektuvannia zasobiv optymizatsii protsesu navchannia z pryrodnych dystrylin u vyshchyykh navchalnykh zakladakh I-II rivniv akredytatsii [Design of means of optimization of the learning process in natural sciences in higher educational institutions of I-II levels of accreditation]. (Candidate's Thesis in Pedagogy), 189. Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University, Kharkiv. (ukr).
7. Nozdrina, L. V., Yashchuk, V. I., & Polotay, O. I. (2010). *Upravlinnia proektamy: pidruchnyk* [Project management: textbook], 432. L. V. Nozdrina (Ed.). Kyiv: Tsentruchovoi literatury (ukr).
8. Roghanova, M. V. (2017). Vykhovannya estetychnoho stavlennya do pryrody u ditey starshoho doshkilnoho viku yak osnova yikh dukhovnosti [Education of aesthetic attitude to nature in older preschool children as the basis of their spirituality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka*, 1, 184–194. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_1_22 (date of appeal: 09.05.2020) (ukr).
9. Fesenko, T. H. (2012). *Upravlinnia proektamy: teoriya ta praktyka vykonannia proektnykh diy: navch. posibnyk* [Project management: theory and practice of project actions: tutorial], 181. Kharkiv National Academy of Municipal Economy. Kharkiv: KhNAMH (ukr).
10. Dovhan, L. Ye., Mokhonko, H. A., & Malyk, I. P. (2017). *Upravlinnia proektamy: navch. posibn.* [Project management: tutorial], 420. Kyiv: Kyiv Igor Sikorsky Polytechnic Institute (ukr).
11. Chahovets, A. I. (2019). *Harmoniyne vykhovannya ditei 4-6 rokiv kulturno-osvitnomu prostori doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Harmonious upbringing of children 4-6 years old in the cultural and educational space of a preschool educational institution]. (Abstract of Doctor's Thesis in Pedagogy), 41. Kyiv (ukr).

**СИСТЕМА ВОСПИТАНИЯ МОРАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ
КАЧЕСТВ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
СРЕДСТВАМИ МУЗЫКАЛЬНО-РИТМИЧЕСКОЙ ГИМНАСТИКИ:
ОТ МОДЕЛИРОВАНИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ**

М. С. Пивоваренко

Сейчас все больше приобретают актуальность проблемы воспитания высоко нравственного, высококультурного, физически совершенного молодого поколения, способного к развитию сильного государства. Поэтому среди ведущих

задач, стоящих перед современной системой образования, стоит выделить приоритеты целостного развития и гармоничного воспитания личности, в частности, ее нравственно-эстетических качеств. Заметим, что основополагающим звеном образования в процессе воспитания указанных качеств является дошкольное. Поэтому определяется важность целенаправленности воспитания, начиная с дошкольного детства.

В статье определена роль метода моделирования в области образования. Отмечен ряд передовых научных трудов по исследуемой проблеме. Раскрыты ключевые аспекты структурно-функциональной модели системы воспитания нравственно-эстетических качеств у детей старшего дошкольного возраста средствами музыкально-ритмической гимнастики.

В процессе рассмотрения предложенной структурно-функциональной модели отражены составляющие каждого блока и их роль в достижении предполагаемого результата. Также в статье отмечены пути внедрения очерченной структурно-функциональной модели системы воспитания нравственно-эстетических качеств у детей старшего дошкольного возраста средствами музыкально-ритмической гимнастики в образовательный процесс современного заведения дошкольного образования, и выявлено значение результативности ее внедрения. Среди способов реализации указанной модели определена работа с детьми дошкольного возраста и соискателями педагогических высших учебных заведений. Перспективной дальнейших научных исследований будет расширение круга методов и средств педагогической деятельности для повышения нравственно-эстетической воспитанности молодого поколения.

Ключевые слова: моделирование, структурно-функциональная модель, нравственно-эстетическое воспитание, физическое воспитание, нравственно-эстетические качества, музыкально-ритмическая гимнастика, старший дошкольный возраст.

THE SYSTEM OF EDUCATION OF MORAL AND AESTHETIC QUALITIES IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE BY MEANS OF MUSIC-RHYTHMIC GYMNASTICS: FROM THE MODELING TO IMPLEMENTATION

M. S. Pyvovarenko

Nowadays, the problem of educating a highly moral, highly cultured, physically perfect young generation capable of building a powerful state is becoming increasingly important. Therefore, among the leading tasks facing the modern education system should be highlighted the priorities of holistic development and harmonious education of the individual, in particular his moral and aesthetic qualities. Note that the fundamental link in education, in the process of educating these qualities, is preschool. Therefore, the importance of purposeful education, starting from preschool childhood, is outlined. The role of the modeling method in the field of education is defined in the article. The range

of advanced scientific works on the researched problem is defined. The key aspects of the structural-functional model of the system of education of moral and aesthetic qualities in children of senior preschool age by means of musical-rhythmic gymnastics are revealed. In the process of considering the proposed structural and functional model, the components of each block and their role in achieving the expected result are highlighted. Also, the article identifies the ways to implement the outlined structural and functional model of the system of education of moral and aesthetic qualities in older preschool children by means of musical-rhythmic gymnastics in the educational process of a modern preschool institution, and the importance of its implementation. Among the ways to implement this model is to work with preschool children and applicants for pedagogical institutions of higher education. The prospect of further research is determined: expanding the range of methods and tools of pedagogical activity to improve the moral and aesthetic education of the younger generation.

Key words: *Modeling, structural-functional model, moral-aesthetic education, physical education, moral-aesthetic qualities, musical-rhythmic gymnastics, senior preschool age.*

Пивоваренко Марина Сергіївна – викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: marinapivovarenko.19@gmail.com

Пивоваренко Марина Сергеевна – преподаватель кафедры теории и методики дошкольного образования, Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета (г. Харьков, Украина). E-mail: marinapivovarenko.19@gmail.com

Pyvovarenko Maryna Serhiivna – Lecturer at the Department of Theory and Methods of Preschool Education, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: marinapivovarenko.19@gmail.com